

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De numero, & Mixtura pedum. Ex Cicerone. Capvt IX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Quid ex
peris.

Membrum est oratio sensus perfecti, sed suspensi, & toto corpore periodi abrupta: vel res breuiter absoluta, sine totius sententiæ demonstratione. Hoc Demetrius cum manu comparat, quæ ita pendet à corpore, ut in se cumulatam habeat naturæ suæ perfectionem. Id si longius fuerit *χολοτεννίς* appellatur, ut auctor est Hermogenes.

Est igitur colon, *Antequam P. C. dicam ea, quæ hoc tempore dicenda arbitror.* Vides sensum suspensum: Assume reliquam partem, & confice periodum. *Exponam vobis breuiter consilium professionis, & euerfionis meæ.*

Articulus, siue comma dicitur, cum singula verbis interuallis distinguuntur: cæsa oratione hoc modo: *acrimonia, voce, vultu, aduersarios pererruisti.* Est igitur comma pars colæ, siue membri, vno, vel pluribus verbis constans.

Hinc multiplex periodus secundum varia interualla distinguitur; alia oratoria, alia historica, alia simplex, alia composita, alia magna, alia parua, alia mediocris, alia etiam perigraphicè appellatur.

Oratoria amplior est, & fufior, quæ vtuntur Oratores.

Historica strictior, ad vsum historicorum.

Simplex, quæ vnico longiori membro constat. Tale est exordium pro Cluentio; Animaduerti omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partes.

Composita, quæ fit ex nexu plurium membrorum, vt superior; [Antequam, Patres conscripti, &c. J

Magna, quæ maioribus colis, aut pluribus, quam quatuor constat.

Parua, quæ paucioribus, quam quatuor.

Mediocris, quæ quatuor intermissionum ambitu definitur.

De pedibus Periodi.

Ex Halicarnassensi.

CAPVT VIII.

Dionysius Halicarnassensis, Rhetor quidem præstantissimus, in libro de compositione nominum pedes oratorios sic enumerat, & probat.

Primus est Spondeus aptus, & grauis.

Iambus non omninò est ignauus, sed aptus humili, & attemperato sermone.

Trocheus mollior est, & humilior.

Pyrrichius est tenuis, & planè demissus.

Tibrachus nihil habet venustatis, & grauitatis.

Molossus ex tribus longis, vt *errores*, planè grauis est.

Amphibrachus ex duabus breuibus, & media longa, vt *amare*, non est adèò heroicus.

Anapaestus grauis, & aptus ad seria, atque affectus exprimendos.

Dactylus optimus est, & heroicus, aptusq; rebus amplioribus.

Creticus, siue amphimacer ex duabus longis, & media breui, vt *castitas*, non est repudiandus.

Melior tamen Bacchius ex duabus longis, & vltima breui, vt *laudare*.

Hyperbachus ex prima breui, & duabus longis, vt *habere*.

Dochimus quoq; pes est insignis, ex quinque syllabis, prima breui, duabus longis, breui, & longa, vt *amicos tenes*.

Dichoreus ex duobus trochæis, vt *sempiternus*, volubilis, & aptus maximè in clausulis.

Item Pæon primus, ex prima longa, & tribus breuibus, vt *conterere*. Pæon secundus, ex tribus breuibus, & vltima longa, vt *temeritas*.

Et hi frequentiores sunt apud Oratores.

De numero, & Mixtura pedum.

Ex Cicrone.

CAPVT IX.

NON est hic meum consilium varias de numeris, & pedibus arcessere sententias, & in ista labyrinthi perplexitate sine fructu ludere iuueniliùs.

Equidem existimo totam illam tractationem à M. Tullio tanto iudicij pondere, & sententiarum nitore descriptam, vt qui in hoc opere videatur laborasse contentius, ceterorum scriptorum vel studia restinexit, vel ingenia sua claritate presserit. Quamobrem, ne gestum coram Roseio agere in scena videamur, faciam quod mei est instituti. Primum, quid præcipiat exponam: deinde quid de to-

de rota numerorum præceptione sentiam, paucis indicabo. Sic igitur ille.

Cicero in
Oratore.

Fluit omnino numerus à primo, tū incitatus breuitate pedum, tum proceritate tardius cursum contentiones magis requirunt: expositiones rerum, tarditatem. Insiſtit autem ambitus modis pluribus, è quibus vnum est secuta Asia maxime, qui dichoreus vocatur, cum duo extremi chorei sunt, id est, è singulis longis, & breuibus. Explanandum est, quòd ab alijs idem pedes alijs nominantur vocabulis Dichoreus non est ille quidem sua sponte vitiosus in clausulis, sed in orationis numero nihil est tam vitiosum, quam si semper est idem. Cadit autem per se ille ipse præclare, quòd etiam fatietas formidanda est magis. Me stante C. Carbo, C. F. Tribunus plebis in concione dixit his verbis, O Marce Druse. Hæc quidem, duo binis pedibus incisi, dein membratim: Tu dicere solebas, facram esse Rempublicam. Hæc item membra temis: post ambitus, Quicumque eam violauissent, ab omnibus esse ei pœnas persolutas. Dichoreus, nihil enim ad rem extrema illa longa sit an breuis: Deinde, Patris dictum sapiens temeritas filij comprobauit. Hoc dichoreo tantus clamor concionis excitatus est, vt admirabile esset. Quæro, nonne id numerus effecerit: Verborum ordinem immuta, fac sic. Comprobauit filij temeritas: iam nihil erit, etsi temeritas ex tribus breuibus, & longa est: quem Aristoteles vt optimum probat, a quo dissentio. At eadem verba, eadem sententia, animo istuc fatis est, auribus non fatis, sed id crebrius fieri non oportet. Primum enim numerus agnoscitur, deinde fatiat, postea cognita facilitate contemnitur. Sed sunt clausulae plures, quæ numerosæ, & iucundè cadant. Nam & Criticus, qui est è longa, & breui, & longa, & eius æqualis pœana, qui spatio par est, syllaba longior, quam commodissime putatur in solutam orationem illigari, cum sit duplex, nam aut è longa, & tribus breuibus, qui numerus in primo viget, iacet in extremo; aut è totidem breuibus, & longa, in quem optimè cadere censent veteres: ego non planè reiſciò, sed alios antepono. Ne spondæus quidem funditus est repudiandus, etsi, quòd è longis duabus, hebetior videtur, & tardior, habet tamen stabilem quendam, & non expertem dignitatis gradum; in incisionibus verò multò magis, & in membris; paucitatem enim pedum gra-

uitatis suæ tarditate compensat. Sed hoc cum in clausulis pedes nomino, non loquor de vno pede extremo: adiungo (quod minimum sit) proximum superiorem, saepe etiam tertium. Ne Iambus quidem, qui est è breui, & longa, aut par choreo, qui habet tres breues, sed spatio par, non syllabis, aut etiam dactylus, qui est è longa, & duabus breuibus, si est proximus à postremo, parum volubiliter peruenit ad extremum, si est extremus choreus, aut spondæus: nunquam enim interest, vter sit eorum in pede extremo, sed idem hi tres male concludunt, si quis eorum in extremo locatus est, nisi cum pro cretico postremus est dactylus, nihil enim interest, dactylus sit extremus, aut creticus: quia postrema syllaba breuis an longa sit, ne in versu quidem refert. Quare etiam pœana qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema, vidit parum: quoniam nihil ad rem est, postrema quam longa sit. Iam pœana, quòd plures habeat syllabas, quam tres, numerus à quibusdam, non pes habetur. Est quidem, vt inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodectem, Ephorum, vnus aptissimus orationi, vel orienti, vel mediæ, putant illi etiam cadenti: quo loco mihi videtur aprior Creticus. Dochimus autem è quinque syllabis, breui, duabus longis, breui, longa, vt est hoc [amicos tenes] quouis loco aptus est, dum semel ponatur: iteratus, aut cõtinuatus numerum apertum, & nimis insignem facit. Duo enim, aut tres sunt ferè extremi seruandi, & notandi pedes, si modò nõ breuiora, & præcisa erunt superiora, quos aut choreos, aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in pœana illo posteriore, quem Aristoteles probat, aut ei pari cretico. Horum vicissitudines efficient, vt neque ij fatientur, qui audiunt, fastidio similitudinis, nec nos id quod facimus, opera dedita facere videamur.]

Hæc Cicero: ex qua oratione fluctibus cincinnis diffusa laxius ferè istud colligas, probari ab eo dichoræum, sed cum temperamento ad vitandam fatietatem, creticum orationi cadenti aptissimum; pœana vtrumque in principio, & medio, spondæum, choræum, tribrachyn, dactylum, quem aut parum volubiliter iungi cum choreo, aut spondæo extremum locum tenente; quare si isti tres pedes cõcurrant, dactylus, qui instar cretici censetur in fine, in extremo erat collocandus; Ad summum dochimum omni loco congruum, sed male affectari.

Neque verò hic erit alienū Strebei, & aliquot recentiorum, in Ciceronianum numerorum usum observationes, & exempla notare, quibus cōformari facilius imitatio possit. Cum igitur per iodus tota debeat à capite ita fluere, vt ad extremum veniens ipsa consistat, non modo ambitus clausula, sed etiam principia, atque media notanda sunt.

IN PRINCIPIIIS HIR
fermè probantur pedes.

Creticus.

Vt [Neminem vestrum ignorare arbitror
Iudices.]

Pæan

Vt [At beneficio sum vsus tuo. Leuia sunt
hæc in hoc reo crimina.]

His adijce dichoreum, & bacchiū, & palimbacchium; vt non enim potest ea natura, quæ tantum facinus commiserit, hoc vno scelere esse contenta. Vehabatur in esse do tribunus plebis. At quanta merces Rhetori data est.

Dochimus.

Vt [Catenas habebat hospes tuus.]

Molossus.

Vt [Idem Verres, qui fuit semper.]

Anapaestus.

Vt [Patior, Iudices, & non molestè fero.]

IN MEDIO.

Amplissimus est vterque pæan, primus, & quartus. Nec solum dignitatem affert, & amplitudinem, sed etiam volubilitatem, atque celeritatem, quæ animi concitati affluente voluptate recreantur, vt, Vincat aliquando cupiditas, voluptasque rationem, dummodo illa in hoc genere præscriptio, moderatioque teneatur.

In hac oratione breui sex pæanas primos accipere possis: ex quibus incitator est cursus, atque magnificentior amplitudo. *It. m.* Fieri enim non potest, vt animus libidini deditus amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, hoc quicquid est, quod nos facimus, in dicendo, in modo agendo, verum etiam cogitando sustinere possit.

IN FINE.

Probantur Creticus, & Dichoreus.

Vt [Verrem non vt hominem, cum homine comparatis, ne qua tali viro mortuo fiat in

iuria; sed vt pacem cum bello, leges cum vi, forum, & iurisdictionem cum ferro, & armis, aduentum, & comitatum cum exercitu, & victoria conferatis.

Choreus, & Molossus.

Vt [Fateor me salutis omnium causa ad eam partem accessisse subleuandam, quæ maxime laboraret.]

Dochimus.

Vt [Quos amissimus ciues, eos Martis vis perculit, non ira victoria.]

Creticus duplex.

Vt [At quæ ipse cogitans sentio, in communionem tuorum temporum contuli.]

Aliquando Creticus triplex.

Vt [Facere enim probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit.]

Creticus & Dactylus.

Vt [Omnis oratio moribus consonet.]

Tribrachys cum Sponda.

Vt [Diu, multumque Brute, dubitavi.] Et [Maximus est fructus, iucunditasque sapientia.]

Choreus, & Dispondeus.

Vt [In monumentis maiorum suorum sibi interfectus.]

Iambus, & Dispondeus.

Vt [Sed etiam gloriam per tales viros infugiendam.]

Tres Spondei.

Vt [Victorijs illustratæ sunt.

Quid de istis numerorum observationibus,
& tota compositione sit sentien-
dum, & de cauendis
vitijs.

CAPVT X.

Hæc igitur, si fuerint moderatè obseruata, lætioribus nonnunquam numeris exhilarant orationem. At contra, si putidius discutiantur, sermonis nitorem non mediocriter artis infelicitate corruptunt.

Atque vt Callimachus nimis affectatæ diligentia statuarius fertur in fausto expolitionis studio suorum operum decus inquinasse, dictus inde *νεμιστος*, quod artis violenta quadam tyrannide naturæ florem opprimeret; sic videas plerosque, qui dum syllabis aucupandis insistent morosius, ab illo currentis annis aluco, in transfuersa deterius abripi.

Etc.

Rhetorem
morosius
numeri
fidentes
sunt
ape
vixit.